

Fredagen den
16 februari 1979

Fredagen den 16 februari

*Meddelande om
interpellationssvar*

Kl. 09.00

*Om differentierade
avgifter på svin-
produktion*

§ 1 Justerades protokollet för den 8 innevarande månad.

§ 2 Meddelande om interpellationssvar

1978/79:137 om en samordning inom det rekreativpolitiska området m. m.

Jordbruksministern ERIC ENLUND:

Herr talman! Jag hade för avsikt att i dag besvara interpellation 1978/79:137 av Rolf Rämgård, men Rolf Rämgård är förhindrad att motta svaret. Enligt överenskommelse skall jag besvara interpellationen den 5 mars.

§ 3 Om differentierade avgifter på svinproduktion

Jordbruksministern ERIC ENLUND erhöll ordet för att besvara *Anders Dahlgrens*(c) den 19 januari anmälda interpellation, 1978/79:133, och anförde:

Herr talman! Anders Dahlgren har frågat mig vilka åtgärder jag avser att vidta för att riksdagens beslut om differentierade avgifter på svinproduktion skall kunna genomföras utan onödigt dröjsmål.

Enligt riksdagens beslut om nya riktlinjer för jordbrukspolitikerna skall en styrning av animalieproduktionens utbyggnad ske genom att differentierade avgifter tas ut inom fläsk- och äggproduktionen när pristryckande överskott föreligger.

I propositionen 1977/78:154 om reglering av priserna på jordbruksprodukter behandlades den skiss till ett avgiftssystem för styrning av animalieproduktionens utbyggnad som jordbruksnämnden redovisat. I propositionen uttalades att nämnden borde bedriva arbetet så, att avgift om möjligt kunde börja tas ut den 1 januari 1979.

Jordbruksnämnden har infört en differentierad avgift inom äggproduktionen från den 1 januari 1979. Arbetet med detta system fick förtur på grund av det besvärande exportöverskottet på ägg. I vad gäller fläsk har det av olika skäl visat sig svårt att finna ett system som kan fungera effektivt. Exportläget för fläsk har inte heller varit besvärande. Exportavgift togs således ut under andra halvåret 1978 medan exportbidragen var relativt låga.

Regeringen anser att det är angeläget att arbetet med att ta fram ett effektivt fungerande system bedrivs skyndsamt, så att ett sådant system kan börja tillämpas vid pristryckande överskott.

ANDERS DAHLGREN (c):

Nr 88

Fredagen den
16 februari 1979

*Om differentierade
avgifter på svin-
produktion*

Herr talman! Jag tackar för svaret – även om jag tycker att det är oklart och egentligen inte är ett svar på min fråga. Svaret innehöll ingenting om vilka åtgärder jordbruksministern ämnar vidta för att skyndsamt få fram systemet, och det var min fråga.

Som jag framhöll redan i interpellationen är det inte en acceptabel situation att så lång tid förflyter mellan riksdagsbeslut och förslag från myndigheten, i detta fall jordbruksnämnden.

Om de nya riktlinjerna för jordbrukspolitiken, med satsning på familjelantbruket, skall kunna fullföljas, är det nödvändigt att hindra en fortsatt koncentration av fläskproduktionen till ett fåtal mycket stora enheter.

Denna tidsutdräkt förklaras av myndigheten med stora administrativa svårigheter – och det kan så vara. Men det får enligt min mening inte innebära att riksdagens beslut sätts ur spel. Så stora kan rimligen inte svårigheterna vara. Större och mer komplicerade system än detta har sett dagens ljus både i departement och i ämbetsverk. Jag ifrågasätter naturligtvis inte myndighetens vilja och ambition att få fram ett system – jag känner den alltför väl för att göra ett sådant ifrågasättande. Men jag ifrågasätter i vad mån konsumentdelegationens principiella syn på differentierade avgifter har verkat, och även fortsättningsvis verkar, fördröjande på det förslag som låter vänta på sig. I det särskilda yttrandet från konsumentdelegationen angående differentierade produktionsavgifter säger nämligen delegationen följande:

”Liksom vid tidigare tillfällen då differentierad produktionsavgift har varit aktuell vill konsumentdelegationen även nu framhålla att den i princip är avvisande till sådana avgiftssystem, eftersom de i första hand drabbar den effektiva produktionen och därmed får negativa följder för rationaliseringsutvecklingen och konsumentpriserna. Generellt verkande prisändringar bör vara det främsta styrmedlet för produktionen.”

Jag menar att detta är ett märkligt uttalande. Har riksdagen fattat ett beslut, ja, då har även konsumentdelegationen att anpassa sig till riksdagens beslut. Delegationen skall rimligen inte bedriva ett arbete som tar avstånd från riksdagsbeslutet. Då har den illa förstått sin uppgift! Ännu märkligare blir detta yttrande när man vet att regeringen närstående ledamöter är med i konsumentdelegationen, ledamöter som dessutom i egenskap av riksdagsmän har biträtt beslutet om de differentierade avgifterna.

Den långa tidsutdräkten, konsumentdelegationens yttrande och att regeringen inte har reagerat på den långa tidsutdräkten har gjort att allt fler börjat undra om regeringen över huvud taget avser att med kraft följa upp detta riksdagsbeslut.

Nu har jordbruksministern i dag i denna speciella fråga svarat att regeringen ämnar göra det, och det är bra, men utan annan tidsangivelse än att systemet skall vara färdigt när ett pristryckande överskott finns.

Jag tycker inte att det är tillräckligt. Skall riksdagens beslut om jordbrukspolitiken med inriktning på familj jordbruket fullföljas, måste alla de åtgärder vidtas som gör familj jordbruket möjligt. Då får man inte sitta och vänta på förslag eller ett pristryckande överskott. Det är rimligt att de

människor som i dag fortsätter att bygga ut sina stora fläskproduktionsanläggningar får veta vad de har att vänta sig i fråga om avgifter. Det är också rimligt att familj jordbrukarna får veta om de kan förvänta sig någon del av denna produktion. Därför är det önskvärt att jordbruksministern förklarar att han ämnar se till att ett förslag föreligger som kan, om så behövs, träda i kraft under detta halvår.

Får jag också be jordbruksministern om ett förtydligande av den mening i svaret som lyder: "Exportavgift togs således ut under andra halvåret 1978 medan exportbidragen var relativt låga." Vad menas mer exakt med den meningen?

Jordbruksministern ERIC ENLUND:

Herr talman! Jag vill bara på nytt erinra om att jordbruksnämnden enligt det senaste riksdagsbeslutet i denna fråga skulle bedriva arbetet så, att en avgift om möjligt skulle kunna tas ut från den 1 januari 1979. Det direktivet har jordbruksnämnden följt och har från det datumet börjat ta ut differentierade avgifter inom äggproduktionen. Eftersom vi f. n. har ett besvärande exportöverskott på ägg har det arbetet prioriterats.

När det gäller avgiftssystemet för fläsk har det hittillsvarande dröjsmålet inte varit av sådan art att det enligt min mening kan sägas stå i strid med riksdagsbeslutet.

ANDERS DAHLGREN (c):

Herr talman! Får jag då erinra jordbruksministern om att direktiven gällde både fläsk och ägg och att det bara är i det ena avseendet som dessa följts.

Överläggningen var härmed slutad.

§ 4 Om hälsoriskerna vid användning av fenoxisyror

Jordbruksministern ERIC ENLUND erhöll ordet för att besvara *Karl Erik Olssons* (c) den 2 februari anmälda interpellation, 1978/79:138, och anförde:

Herr talman! Karl Erik Olsson har frågat mig om jag är beredd att lämna en utförlig redogörelse för regeringens och ansvariga myndigheters uppfattning i fråga om hälsorisker vid användningen av fenoxisyror. Vidare har Karl Erik Olsson frågat vilka åtgärder regeringen avser vidta med anledning av de för många människor oroande rapporterna om bekämpningsmedels skadlighet.

Användningen av fenoxisyror liksom användningen av andra bekämpningsmedel faller inom lagstiftningen om hälso- och miljöfarliga varor. För att få användas måste ett bekämpningsmedel vara registrerat hos produktkontrollnämnden. Vid sin bedömning av registreringsansökan för ett medel skall nämnden göra en allsidig bedömning av ämnets hälso- och miljöeffek-

*Om hälsoriskerna
vid användning
av fenoxisyror*

ter. Om nya fakta om ett medels egenskaper kommer fram kan nämnden besluta att dra in registreringen av ett ämne.

När det gäller fenoxisyror vill jag särskilt framhålla följande. Inom produktkontrollnämndens kansli pågår f. n. en grundlig genomgång och utvärdering av tillgängligt material rörande fenoxisyrornas hälso- och miljörisker. Bl. a. granskas den i interpellationen nämnda undersökningen rörande läkemedlet klorfibrat. Beträffande denna undersökning vill jag nämna att den rör patienter som under lång tid intagit stora mängder av läkemedlet. Resultaten är därför inte utan vidare tillämpbara på förhållandena när det gäller användning av fenoxisyror för bekämpningsändamål. En annan undersökning av betydelse vid bedömningen av fenoxisyrornas effekter är den utredning som presenterades i höstas och som rörde skogs- och sågverksarbetare som hanterat stora mängder fenoxisyror och klorfenoler. Inte heller i detta fall är resultaten direkt tillämpbara på dagens förhållanden, då undersökningen i huvudsak rörde preparat som i dag är förbjudna. För att ytterligare belysa fenoxisyrornas eventuella effekter har nämnden därför tagit initiativ till en undersökning av jordbruksarbetare som i sitt arbete kommit i nära kontakt med fenoxisyror. Undersökningen är en parallell och ett komplement till den nyss nämnda undersökningen, som gjordes i Umeå.

Produktkontrollnämnden kommer, när den nämnda utvärderingen är klar, att på nytt pröva frågan om användningen av fenoxisyror. Nämndens ställningstagande förväntas ske under våren 1979, dvs. innan några nya besprutningar är aktuella.

Jag vill understryka att regeringen noga följer de undersökningar om effekterna av olika bekämpningsmedel som fortlöpande redovisas. Det bör emellertid vara produktkontrollnämnden som i första hand prövar vilka åtgärder som behöver vidtas som ett resultat av dessa undersökningar.

KARL ERIK OLSSON (c):

Herr talman! Jag ber att få tacka jordbruksministern för svaret på min interpellation. Frågan om användning av kemiska medel i samhället är en av de stora frågorna, och den kommer också att bli en av de stora samhällsfrågorna under kommande år. Det är bl. a. hälso- och miljöriskerna som är anledningen till detta.

Det var under den jordbrukspolitiska debatten på 1960-talet som giftanvändningen satte fart på allvar. Kraven på en effektivisering av jordbruksproduktionen skärptes av den dåvarande socialdemokratiska regeringen. Syftet var att öka produktionen per enhet, att möjliggöra en minskning av åkerarealen och antalet sysselsatta inom jordbruket och att därmed möjliggöra en sänkning av priserna på livsmedel, både till producenter och till konsumenter.

Efter hand har det kommit allt fler larmrapporter om att bekämpningsmedel är farliga. År 1977 förbjöds fenoxisyran 2,4,5-T, eftersom den hade en förorening, dioxin, som är starkt cancerframkallande. Och hela tiden har man inte kunnat vara helt säker på att inte också själva fenoxisyrorna kunde vara cancerframkallande.

Fredagen den
16 februari 1979

*Om hälsoriskerna
vid användning
av fenoxisyror*

Därför var det forskningsresultat som framkom i den WHO-undersökning som jag tagit upp i min interpellation ganska intressant. Den påvisade att läkemedlet klobibrat, som innehåller fenoxisyror, hade cancerframkallande effekt.

Nu säger jordbruksministern att dessa resultat inte utan vidare är tillämpbara på förhållandena när det gäller bekämpningsmedel, och det är naturligtvis riktigt. Men jag skulle vilja fråga på vilket sätt man kan säga att resultaten inte är tillämpbara. Hur kan man bedöma mängderna när det gäller de läkemedel som tas in och de preparat som många kanske orädda och ofta slarviga jordbrukare och lantarbetare har fått i sig under hanteringen av preparatet för kanske 10–15 år sedan?

I dag tror jag att medvetandet om de här ämnens skadlighet är ganska utbrett, men när man i början på 1960-talet använde dessa preparat uppfattades de av många jordbrukare och lantarbetare som tämligen oförargliga ämnen som man kunde hantera utan nämnvärd hänsyn till skyddsmedel.

En annan fråga som jag tog upp i min interpellation är frågan om den oro som människor känner. Lika väl som när det gäller andra arbetsmiljöproblem är det naturligtvis här angeläget att människor, som får en känsla av oro på grund av att ämnen de kommit i beröring med är farliga, måste få en chans att stilla den oron genom exempelvis läkarundersökningar. Jag vill fråga jordbruksministern om regeringen är beredd – om det visar sig att ytterligare faror är förknippade med fenoxisyror – att erbjuda jordbrukare, lantarbetare och andra människor som har kommit i kontakt med de här preparaten återkommande hälsokontroller.

Slutligen vill jag uttrycka min tillfredsställelse över att man gör nya och utvidgade undersökningar bland de människor jag har nämnt här. Det är synnerligen angeläget att resultat kommer fram före nästa sprutsäsong, såsom jordbruksministern säger i sitt svar.

Jordbruksministern ERIC ENLUND:

Herr talman! Det är självklart att hälsokontroll bland människor som kan bedömas ha varit utsatta för särskilda risker bör komma till stånd i samtliga fall där man anser det motiverat. Självfallet måste detta även gälla de nya rön beträffande bekämpningsmedel som kommer fram fortlöpande.

När det sedan gäller regeringens allmänna inställning till användningen av kemiska bekämpningsmedel vill jag framhålla att vår strävan självfallet måste vara att minska användningen av dessa medel. Regeringen har därför tagit initiativ för att få till stånd en sådan utveckling. Forskningsmedel satsas bl. a. för att utveckla alternativa metoder, mekaniska och biologiska, och ökade resurser ges till förädling av mot sjukdomar och skadedjur resistent växtsorter.

Jag är medveten om att detta arbete tar tid. Vi kommer därför även i framtiden, åtminstone under en viss tid, att vara beroende av kemiska medel för att upprätthålla en hög produktion i jord- och skogsbruket. Kravet på en hög produktion får emellertid inte innebära att människor och miljö utsätts

för oacceptabla risker. Det är därför angeläget att vi även i fortsättningen bedriver en omfattande forsknings- och undersökningsverksamhet när det gäller de kemiska medlens hälso- och miljöeffekter. Utvärderingar av sådana undersökningar måste fortlöpande göras av ansvariga myndigheter. I detta fall är det, som jag tidigare har nämnt, i första hand produktkontrollnämnden som med sin tillgång till expertis och sin breda sammansättning har möjlighet att göra bedömningar i de här frågorna.

KARL ERIK OLSSON (c):

Herr talman! Det är glädjande att höra att jordbruksministern har en positiv inställning till de här frågorna och till frågan om forskning beträffande andra brukningsmetoder, som skulle möjliggöra minskad användning av bekämpningsmedel.

Det är kanske ändå så att vi på grund av den politik som har förts i det här landet under en 20-årsperiod har blivit mer beroende av kemiska bekämpningsmedel än vi skulle ha kunnat vara. Vi kan alltså inte, precis som jordbruksministern sade, snabbt byta till något annat system. Men vi får ändå inte – där vill jag ta fasta på några ord i jordbruksministerns senaste anförande – använda preparat som kan anses farliga. Det kan alltså hända att det blir nödvändigt att från samhällets sida vidta åtgärder för att minska eller förbjuda viss användning av kemiska preparat. Det får då en omedelbar inverkan på jordbruksproduktionens volym, och vi har alltså på kort sikt inte möjlighet att kompensera det med andra metoder.

Detta måste få effekter på livsmedelspriserna eller på jordbrukarnas inkomster, och här vill jag fråga jordbruksministern: Är regeringen beredd att i ett sådant här fall se till att staten får svara för de eventuella kostnader som uppkommer, så att inte jordbrukets utövare ensamma får bära den fördyring av produktionen som ett förbud mot bekämpningsmedel i det här fallet skulle innebära?

Jordbruksministern ERIC ENLUND:

Herr talman! Det är utan tvivel så, som Karl Erik Olsson säger, att det i och för sig står mycket viktiga önskemål mot varandra: å ena sidan önskemålet om en effektiv produktion, å andra sidan önskemålet om ett starkt skydd mot miljö- och hälsorisker. Därvidlag måste självfallet avvägningar göras, och vi prioriterar från regeringens sida starkt önskemålet att skydda människor och miljö för risker.

KARL ERIK OLSSON (c):

Herr talman! Ja, vi är tydligen helt överens om att man måste skydda människorna från dessa risker. Men jag tog också upp en annan fråga, nämligen den ekonomiska aspekten för de människor som använder de aktuella preparaten och som har blivit beroende av dem för sin inkomst, dvs. jordbrukarna. På vilket sätt kan man skydda jordbrukarna från det inkomstbortfall som en minskning av användningen av kemiska preparat skulle innebära?

Jordbruksministern ERIC ENLUND:

Herr talman! Frågan om prissättningen då det gäller jordbrukets produkter ligger knappast inom ramen för den här interpellationsdebatten. Vi har ett system där jordbruksnämnden efter överläggningar med konsumentdelegationen och företrädare för jordbrukets representanter lägger fram förslag om prissättningen beträffande jordbrukets produkter, och den ordningen får vi självfallet behålla.

KARL ERIK OLSSON (c):

Herr talman! Jag kan kanske hålla med om att frågan om prissättningen rörande jordbrukets produkter inte ligger inom ramen för denna debatt. Men naturligtvis finns det ändå ett samband, eftersom samhället också har ett intresse av att göra jordbrukare intresserade av att begränsa gifthanvändningen. Man måste ha en uppfattning om utvecklingen på det området, och från den synpunkten hade ett uttalande i detta avseende från jordbruksministern varit välkommet.

Överläggningen var härmed slutad.

§ 5 Om personalpolitiken inom sjukvårdssektorn

Utbildningsministern JAN-ERIK WIKSTRÖM erhöll ordet för att besvara *Karin Nordlanders* (vpk) den 19 januari anmälda interpellation, 1978/79:132, till statsrådet Hedda Lindahl, och anförde:

Herr talman! Karin Nordlander har frågat statsrådet Hedda Lindahl om hon nu är beredd att ta upp personalproblemen inom hela sjukvårdssektorn och ta initiativ till att tillräckliga utbildningsresurser ställs till förfogande.

Arbetet inom regeringen är så fördelat att det är jag som skall svara på interpellationen.

Hälso- och sjukvården har i detta land byggts ut mycket snabbt under de senaste decennierna. Detta är ett led i den välfärdspolitik som alla politiska partier har varit och är ense om. Samtidigt har utbildningen för berörda personalgrupper byggts ut kraftigt. I själva verket har denna utbyggnad i många fall varit en direkt förutsättning för en fortsatt expansion av vården. Det har ibland gällt att på kort tid utbilda personal för bestämda och ganska avgränsade arbetsuppgifter.

Samhället har satsat stora resurser på att steg för steg vidga utbildningskapaciteten inom vårdområdet. För en del personalgrupper kan vi nu se att dessa ansträngningar givit resultat. Inom andra har vi fortfarande sådan brist på personal att utbildningen måste ökas. I årets budgetproposition har jag därför beträffande högskolan förordat att antalet utbildningsvägar inom just vårdområdet bör öka, trots att jag anser det nödvändigt att vara återhållsam med sådana åtgärder när det gäller högskolan i dess helhet. Jag har i budgetpropositionen också redovisat åtgärder som vidtas för att bättre utnyttja den utbildningskapacitet som redan finns tillgänglig. Jag vill i

sammanhanget också erinra om att vårdutbildningen inom gymnasieskolan under senare år har byggts ut mycket kraftigt. För budgetåret 1978/79 räknar således regeringen med ytterligare 500 årsplatser på vårdlinjen.

Att ge den blivande vårdpersonalen lämplig utbildning är givetvis väl så viktigt som den rent kvantitativa utbyggnaden. Med lämplig utbildning menar jag en utbildning som svarar mot de krav som vården reser. Dessa krav förändras. Den ibland långt drivna specialiseringen har gjort att vårdarbetet har splittrats på många personer. Patienten kan bli osäker på vem som egentligen ansvarar för hans eller hennes vård. Vårdarbetet har också kommit att uppfattas som alltför opersonligt. Dessa förhållanden uppfattar också vårdpersonalen som otillfredsställande.

Det samhällsekonomiska utrymmet för utbyggnad av hälso- och sjukvården är begränsat de närmaste åren, om en balanserad utveckling av vår ekonomi skall kunna uppnås. Detta tvingar fram sjukvårdspolitiska prioriteringar. Vissa områden måste ges förtur. Det gäller långtidssjukvård, den öppna vården och äldreomsorgen.

Det har en tid stått klart att vi från delvis nya utgångspunkter bör granska vårdutbildningarna i vad gäller deras uppläggning och innehåll. Vi bör inte göra det utbildning för utbildning utan mer som en samlad prövning.

Det var mot denna bakgrund som jag i juni 1977, med stöd av regeringens bemyndigande, tillkallade en utredning, Vård 77. Den har haft i uppgift att se över högskoleutbildningarna inom vårdområdet, framför allt de kortare med i huvudsak kommunalt huvudmannaskap. Beträffande det gymnasiala stadiet arbetar gymnasieutredningen bl. a. med vårdutbildningarna.

Vård 77 har på ett års tid arbetat fram ett förslag till ny utbildningsorganisation för de kortare vårdutbildningarna. Bland de mål utredningen föreslår skall gälla för alla vårdutbildningar på denna nivå vill jag här peka på att den studerande skall kunna skaffa sig en helhetsbild av människan. Ett annat mål som Vård 77 sätter upp är att den studerande skall utveckla förmågan att möta människor i svåra situationer. Ytterligare ett mål rör träning i lagarbete och samarbete inom arbetslag och med andra personalgrupper.

En annan fråga som jag vill nämna i detta sammanhang är Vård 77:s uppfattning om hur utbildningen i långtidsvård bäst skall organiseras. Vård 77 föreslår att sådan utbildning bör ingå i *alla* utbildningslinjer inom denna sektor.

Som jag har förutskickat i årets budgetproposition kommer jag att föreslå regeringen att under våren lägga fram en proposition för riksdagen på grundval av Vård 77:s förslag och de remissyttranden som har lämnats in till utbildningsdepartementet i december förra året. Regering och riksdag får alltså anledning att behandla denna fråga inom kort. Jag vill här endast säga att jag anser att regeringen har tagit sitt fulla ansvar när det gäller att skyndsamt arbeta fram förslag till en vårdutbildning för 1980-talet, en utbildning som skall passa bättre för den typ av hälso- och sjukvård som vi alla eftersträvar.

Det är inte bara staten som har ett utbildningsansvar. Sjukvårdshuvudmännen måste svara för bl. a. fortbildningen av den anställda personalen. En

lika viktig uppgift är att stimulera den stora kader utbildad vårdpersonal som inte förvärvsarbetar att återgå till sitt yrke. Inte minst viktigt när det gäller rekryteringsproblemen är givetvis den allmänna arbetsmiljön liksom över huvud sättet att organisera hälso- och sjukvården. Statsrådet Lindahl har i det svar på interpellationer med anledning av händelserna i Malmö vilket hon lämnade här den 12 februari pekat just på att det är viktigt att sjukvårdens inre organisation uppmärksammas.

KARIN NORDLANDER (vpk):

Herr talman! Jag tackar utbildningsministern för svaret.

Interpellationen framställdes ju i anslutning till händelsen på Östra sjukhuset i Malmö, men den berör hela personalsituationen inom sjukvårdssektorn. Utbildning såväl kvantitativt som kvalitativt är en viktig del av personalpolitiken, men lika viktigt är att den utbildade personalen ges möjlighet och finner det meningsfullt att stanna kvar inom sitt yrkesområde. Och här finns det enligt min mening stora brister, som måste elimineras för att vi skall få till stånd en fungerande sjukvård.

Statsrådet Hedda Lindahl fastslog i det svar som gavs om problemen inom långtidsvården att svårigheterna till stor del berodde på "en sedan länge" rådande brist på läkare, sjuksköterskor och annan utbildad personal. Utbildningsministern konstaterar i sitt svar att hälso- och sjukvården i vårt land mycket snabbt byggts ut under de senaste decennierna och att utbildningen för berörda personalgrupper samtidigt byggts ut kraftigt, att denna utbyggnad varit en direkt förutsättning för en fortsatt expansion av vården och att det ibland gällt att på kort tid utbilda personal för bestämda och ganska avgränsade uppgifter.

Visst finns det en viss sanning i det konstaterandet, men då man samtidigt tvingats konstatera den oacceptabelt höga personalomsättningen även när det gäller den utbildade sjukhuspersonalen, så borde det ha varit ett varningstecken, ett tecken på att det är fel någonstans. Av exempelvis alla nyutexaminerade undersköterskor slutar 40 % under första anställningsåret, en stor andel av sjuksköterskorna fortsätter inte inom sitt yrke och de som stannar kvar arbetar i stor utsträckning på deltid.

Det är svårt att få fram en exakt statistik, eftersom omsättningen på personalsidan inom sjukvården är så hastig, men 1976 behövde Stockholms läns landsting ungefär 60 000 människor för att upprätthålla hälften så många tjänster som då fanns inom landstingets sjukvård. För att besätta de drygt 6 000 sjukvårdsbiträdestjänsterna nyanställdes ca 8 000 personer. Mellan mars 1976 och mars 1977 nyanställdes ca 35 000 personer på hel- och deltid inom hela landstingssektorn. Hur många av dem som finns kvar har jag ingen uppgift på, men de siffror som förut redovisats tyder på att större delen inte finns kvar i dag.

På Sabbatsbergs sjukhus arbetar i dag fyra heltidsanställda personalrekryterare med att försöka klara dag-för-dag-situationen. Det är ingen bra ordning.

I det här sammanhanget kan man inte undgå att nämna de kostnader som

*Om personalpoli-
tiken inom sjuk-
vårdssektorn*

detta medför. Varje nyrekrytering beräknas kosta mellan 10 000 och 15 000 kronor, så det rör sig om ganska ansevärda summor – pengar som borde kunna användas på ett bättre sätt och för annat ändamål.

Den bristutbildning som man enligt utbildningsministern då har tvingats till har enbart inriktats på den löpande-band-princip som införts även på våra sjukvårdsinrättningar och som jag menar varit en bidragande orsak till den stora personalomsättningen, en löpande-band-princip som personalen sedan länge reagerat emot och som nu börjar ifrågasättas även av de ansvariga. I varje fall hade sjukvårdsministern en personlig mening om detta, då hon framhöll att arbete i vårdlag enligt den lilla gruppens princip innebär betydande fördelar för både personalen och patienterna. Inom personalgruppen lär man känna varandra, och det skulle ge goda möjligheter till ett nära samarbete. Kommunikationerna mellan de anställda skulle bli smidigare, vilket underlättar arbetet. Att arbeta i mindre grupper skulle också medföra att de anställda känner ett särskilt ansvar för "sina" patienter och en tillfredsställelse över att allas samlade kunskaper tas till vara. – Så långt statsrådet Lindahl.

Ett lagarbete sådant som det som här beskrivs, med nya vårdformer där all personal skall ingå i s. k. vårdlag, kräver en helt annan grundutbildning än den som ges sjukvårdspersonalen i dag. Grundutbildningen i botten borde då vara jämställd med undersköterskeutbildningen. Vänsterpartiet kommunisterna tog i en motion år 1977 upp förslag om en förändrad basutbildning för all vårdpersonal. Vi föreslog då att den begränsade utbildningen till sjukvårdsbiträde skulle avskaffas och ersättas med en grundutbildning, förslagsvis motsvarande den nuvarande vårdlinjen på gymnasiet, och att den grundutbildningen skulle omfatta all personal, alltså även läkarna. Det fanns enligt vår mening ingen anledning att ställa blivande läkare utanför en sådan grundutbildning med nya vårdformer, där all personal skall ingå i vårdlag. Vi vidhåller den uppfattningen.

Motionen hamnade i den utredningskvart som nu utmynnat i Vård 77 som kom 1978 och som sedan varit ute på remiss. Utbildningsministern förutsätter att regeringen under våren kommer att lägga fram en proposition på grundval av Vård 77:s förslag och de remissyttranden som lämnats. Vi skall naturligtvis ta ställning till de förslag som kommer i propositionen.

Det är avgörande att utbildningen anpassas till ändrade vårdformer. Jag vill utnyttja tillfället till att anföra några synpunkter på utredningen, eftersom propositionen ännu inte är skriven.

Det finns positiva meningar i Vård 77, även om utredningen fått mycket kritik. Utbildningsministern nämnde en del. Den påbörjade utvecklingen att bredda rekryteringen måste fortsätta och förstärkas, liksom man måste fortsätta att följa principen om återkommande utbildning vid en systematiserad varvad utbildning enligt vad vi kallar ett kursklosssystem, där grundutbildningen kan bli ett temporärt och individuellt uppehåll för inhämtande av praktiska meriter. Beroende av den tidigare praktikens omfattning och innehåll bör samma förmåner utgå som vid intern utbildning. All vårdutbildning som är förenad med en anställning kvalificerar för lön under

Fredagen den
16 februari 1979

*Om personalpoli-
tiken inom sjuk-
vårdssektorn*

utbildningstiden.

Ett konkret krav måste vara att all eftergymnasial utbildning föregås av arbetslivserfarenhet. För detta finns det ingen garanti i det föreliggande förslaget, vilket är en allvarlig brist. Om det är en bestämd uppfattning att alla högre studier skall föregås av en viss tid på arbetsmarknaden, är det lämpligt att börja med de yrkesinriktade högskolelinjerna. Vi anser att det då inte är rimligt att exempelvis en läkare med yrkesutbildning på mellan fem och tio år aldrig arbetat i den egentliga vården. Hur skall en sådan läkare kunna delta och fungera i ett vårdlag?

När det i övrigt gäller yrkeserfarenhet kan vi instämma i utredningens uppfattning, att den som arbetat en längre tid inom vården skall kunna tillgodoräkna sig detta. Genom varvad utbildning skulle många vårdutbildningar kunna brytas ner i kortare utbildning, varvad med praktik eller arbete. Ett sådant system skulle öppna utbildningen för alla som skaffat sig erforderlig arbetserfarenhet, och möjligheten till vidareutbildning inom yrket skulle bibehållas oavsett betygspoäng från tidigare utbildning. Vänsterpartiet kommunisterna vill ha bort betygen som urvalsinstrument. Allmän arbetslivserfarenhet och särskild yrkeserfarenhet är en bättre urvalsmetod för att förhindra utslagning och säkra möjligheten till vidare utbildning.

Herr talman! Det är bara en sådan utbildning som den som här skissats som kan skapa underlag för ett lagarbete som vi så vackert talar om inom sjukvården. Enda sättet att bryta den hierarkiska strukturen inom sjukvården är att ge de stora grupperna av sjukvårdspersonal en förbättrad utbildning och ett ökat ansvarstagande. Det skulle innebära att sjuksköterskorna i större utsträckning fick utföra de kvalificerade uppgifter som de har utbildning för. De skulle då bättre räkna till. Och läkarna skulle kanske veta vilka anställda och patienter som de egentligen har högsta ansvaret för. Alla skulle få en arbetsgemenskap där också patienterna var inblandade.

Men, statsrådet Wikström, det är bråttom att nu sadla om. Det gäller hela sjukvårdssektorn, men speciellt långvården. Där är det faktiskt kris i dag på personalsidan. Jag vill fråga utbildningsministern om han är beredd att verkligen göra en satsning när det gäller att förbättra sjukvårdsutbildningen i den riktning som jag skissat och som delvis finns angiven i det förslag Vård 77 lagt fram. Att förbättra utbildningen för vårdpersonalen är ett sätt att vidga arbetsuppgifterna och ansvarsfördelningen, vilket kan medverka till att arbetet ges ett annat innehåll. Men det är naturligtvis inte tillräckligt. Det måste, som här har sagts, till en annan syn på hela hälso- och sjukvårdsorganisationen och en omvärdering i första hand inom långvården. Löner och arbetsmiljöfrågor står i dag i centrum.

Utbildningsministern JAN-ERIK WIKSTRÖM:

Herr talman! Jag delar Karin Nordlanders uppfattning att det är bråttom med detta. Det var därför den utredning som jag tillsatte i juni 1977 fick till uppgift att arbeta synnerligen snabbt. Jag vet knappast någon statlig utredning som haft ett så omfattande uppdrag och fullgjort sina uppgifter inom mindre än ett år. Just i dag har jag fått propositionen i det första utkastet,

och under mars månad kommer den att presenteras för riksdagen.

Det är alltså ovanligt snabbt marscherat. Och bakgrunden till det är att jag är medveten om, precis som Karin Nordlander, att det är nödvändigt att göra väsentliga förändringar i vårdutbildningarna. Som jag sade i mitt svar är en anledning just det förhållandet att det är viktigt att utbildningarna mera tar sikte på att man skall arbeta i arbetslag och tillsammans med vårdpersonal av olika kategorier. Det är klart att det kommer att kräva en anpassning av utbildningen.

Jag vill också, när det gäller kravet på arbetslivserfarenhet, peka på att det är en av grundtankarna i hela den nya högskoleorganisationen. Vi kan alltså tillgodose det kravet bättre än vi tidigare gjort. Det gäller även läkarna, där bakgrunden i dag för en långt större andel än tidigare är arbetslivserfarenhet från vårdsektorn eller från andra områden. Vi har faktiskt fått kritik för att många påbörjar sin läkarutbildning alltför sent. Det är alltså en annan rekrytering i dag än det varit tidigare.

Det är bråttom att få fram den här propositionen, och det är naturligtvis viktigt att utbildningen kan läggas om relativt snart. Men om man vill nå snabba resultat är det om möjligt ännu viktigare att försöka påskynda den omläggning av vidareutbildningen som jag vet att man i många landsting sysslar med. Det är viktigt att ta vara på den personal som redan i dag finns ute på vårdinstitutionerna. Där finns väldigt mycket att göra. Även om det inte är statens direkta ansvar, så är det naturligtvis viktigt att vi försöker politiskt påverka de för sjukvården ansvariga att förstärka fortbildningen av dem som i dag är verksamma på vårdområdet.

KARIN NORDLANDER (vpk):

Herr talman! Jag tackar utbildningsministern för den upplysningen. Vi kommer att avvakta propositionen med intresse.

Jag vill gärna understryka detta med arbetslivserfarenhet. Det finns i dag trots allt inom sjukvården många anställda bland biträdespersonalen som har många års arbetslivserfarenhet, kanske 15–20 år. Deras kunskaper borde man verkligen ta till vara i dessa sammanhang.

När det gäller läkarutbildningen tycker jag att man får ta den här kritiken. Man kan inte räkna på det sättet att just läkare måste man vara hela livet. Läkarna får ju anpassa sig efter övriga yrkesgrupper. Om vi har den här påbyggnadsutbildningen börjar man från början och bygger på sina kunskaper, och man kan stanna där man känner att man hör hemma. Det finns då möjligheter för alla grupper att gå den långa vägen till en läkarutbildning. Jag tror också att det skulle bli väldigt bra läkare, om man gjorde på det sättet.

Utbildningsministern JAN-ERIK WIKSTRÖM:

Herr talman! Låt mig bara tillägga att jag delar Karin Nordlanders uppfattning på denna punkt. Ett exempel på det är att jag ju har föreslagit riksdagen och fått dess godkännande av en ny avkortad läkarutbildning för sjuksköterskor, som nu har startat på Karolinska institutet. De rapporter jag

fått därifrån tyder på att den avkortade tiden väl kompenseras av den arbetslivserfarenhet som sjuksköterskorna har.

Överläggningen var härmed slutad.

§ 6 Föredrogs och hänvisades
Motioner
1978/79:2192 och 2193 till näringsutskottet

§ 7 Föredrogs och bifölls
Interpellationsframställning 1978/79:147

§ 8 Anmälan av interpellation

Anmäldes och bordlades följande interpellation som ingivits till kammarkansliet

den 15 februari

1978/79:148 av *Birgitta Hambraeus* (c) till industriministern om tillvaratagande av förslag från de anställda vid tekoindustrierna i Skellefteå och Lycksele:

Riksdagen uttalade den 20 december 1978 att regeringen borde vidta åtgärder, så att driften vid de tre tekofabrikerna i Skellefteå, Lycksele och Kramfors kan fortsätta till dess att en övergripande plan för samhällets insatser på tekoområdet har lagts fram och behandlats av statsmakterna, vilket beräknas ske under våren 1979.

Samtidigt påtalades att industriministern gett ordföranden i tekodelegationen i uppdrag att snabbt utreda de idéer som förts fram genom de anställda vid dessa fabriker. Riksdagen uttalade att man utgår från att detta utredningsarbete sker i samråd med berörd personal och bl. a. kommer att omfatta en noggrann analys av marknadsutrymmet, vidare att det är av största betydelse att den tid anslås till utredningsarbetet som uppgiften kan kräva.

Initiativet som tagits av sömmerskorna vid tekofabrikerna i Skellefteå och Lycksele är ett exempel på det nya tänkande som växer fram på olika håll i världen och som mest namnkunnigt började vid Lucas-fabrikerna i England. De anställda vill att deras arbete skall tjäna socialt angelägna syften i första hand och vill att deras förmåga skall tas i anspråk. Man vill komma bort från alieneringen i ett produktionssystem där de som utför det praktiska arbetet detaljstyrs och är helt bortkopplade från utformningen av produktionens innehåll. Självfallet behövs all specialistkunskap i textil, formgivning, tillskärning och de maskinella hjälpmedel som kan användas, men det behövs ett samarbete mellan alla specialister. Och det är viktigt inte bara att

producera och sälja utan också *vad* som produceras, *hur* det sker och *för vem*. Personliga relationer mellan användare och producenter av alla kategorier skulle minska känslan av främlingskap i tillvaron och öka tryggheten.

Det är självfallet angeläget att man inte genom statliga medel konkurrerar ut privata företag. Vårt behov av kläder och särskilt arbets-, skydds- och överdragskläder måste identifieras, och man måste se till att det tillgodoses på ett socialt och regionalpolitiskt lämpligt sätt.

När det gäller att utreda möjligheterna att förverkliga de idéer som kommit fram genom de anställdas i Skellefteå och Lycksele initiativ räcker det självfallet inte med att undersöka de prototyper till arbets- och skyddskläder som man på fritid sytt upp med mycket små resurser. Man har inte haft tillgång till lämpligt material och självfallet inte kunnat åstadkomma ett tillräckligt stort sortiment. Säkert kan också utförandet modifieras efter närmare kontakter med dem som använder kläderna. En utvärdering av prototyperna som sådana är självfallet helt otillräcklig! Det är idéerna som helhet som måste undersökas: arbetsorganisationen, kontakt mellan tillverkare och användare och ett mer praktiskt sätt att utveckla produkter och ändra produktionsinriktning.

Med hänvisning till det anförda anhåller jag om kammarens tillstånd att till industriministern lå ställa följande frågor:

1. På vilket sätt har industriministern gett de anställda vid tekoindustrierna i Skellefteå och Lycksele möjlighet att visa hur deras idéer skulle kunna förverkligas?

2. På vilket sätt kommer resultatet av denna utvärdering att föras in i den övergripande tekoplanen?

§ 9 Meddelande om frågor

Meddelades att följande frågor framställts

den 15 februari

1978/79:359 av *Tommy Franzén* (vpk) till budget- och ekonomiministern om beskattning av räntefria lån till anställda:

Riksskatteverkets rättsnämnd och regeringsrätten har godkänt en ny metod att komma undan skatt. Den går ut på att företag kan ge sina anställda räntefria lån. Räntevinsten behöver inte tas upp i deklarationen. Både företag och anställda tjänar på metoden.

Jag vill mot denna bakgrund fråga budget- och ekonomiministern:

Ämnar statsrådet vidta erforderliga åtgärder för att stoppa denna form av skattefusk?

1978/79:360 av *Martin Segerstedt* (s) till budget- och ekonomiministern om beskattningen av vissa resebidrag:

Arbetsmarknadsverket har fullmakt att bevilja två hemresor per månad till den som på grund av flyttning eller arbetsmarknadsutbildning har utgifter för dubbel bosättning.

Riksskatteverkets anvisningar medger i vissa fall inte avdrag för mer än en sådan resa per månad. Detta medför att den som beviljats två hemresor blir beskattad för ersättningen avseende den ena resan.

Jag vill därför ställa följande fråga till budget- och ekonomiministern:

Avser statsrådet ge riksskatteverket sådana anvisningar att beviljade resebidrag undantas från beskattning?

1978/79:361 av *Rune Gustavsson* (c) till statsrådet Birgit Rodhe om högstadieskolornas elevunderlag:

Under en lång följd av år har Växjö och Ljungby kommuner eftersträvat att kunna inrätta högstadieskolor i Lammhult resp. Lidhult. I båda fallen gäller att elever tvingas åka buss uppemot tio mil per dag för att komma till skolan. Från såväl trafiksäkerhets- som skolsocial synpunkt är detta förhållande oacceptabelt.

Kommunernas strävanden till decentralisering av högstadiesamheten har hittills stoppats av stelbenta statsbidragsregler. Två skolministrar har med hänvisning till dessa regler sagt att elevunderlaget är för litet för högstadium i såväl Lammhult som Lidhult. Därför har en tillfredsställande lösning för eleverna på dessa orter inte kunnat nås.

Regeringen Fälldin förberedde dock förslag som skulle göra det möjligt att inrätta och driva mindre högstadieskolenheter. Det är angeläget att detta arbete fullföljs så att problem, motsvarande dem som finns i Lammhult och Lidhult, kan lösas.

Mot denna bakgrund vill jag fråga statsrådet Rodhe:

Är statsrådet beredd att medverka till att statsbidragsreglerna ändras så att det blir möjligt att driva högstadieskolor med mindre elevunderlag än som gäller i dag och att förslag därom läggs fram i så god tid att behandling kan ske under vårriksdagen?

1978/79:362 av *Ulla Orring* (fp) till industriministern om driften vid NCB:s anläggning i Hörnefors:

Stora problem föreligger i dag för skogsindustrin och då företrädesvis NCB. I Västerbotten, som har stora svårigheter att upprätthålla den industriella sysselsättningen, ligger ett av NCB:s nedläggningshotade företag, nämligen Hörnefors med tillverkning av massa och papper.

Hörnefors, som är en del av Umeå kommun, har 200-åriga traditioner som industriort och de ca 2 500 personer som bor i tätorten är f. n. helt beroende av de 530 arbetstillfällen bruket ger.

Att oron bland de anställda och deras anhöriga är stor är förståeligt och jag

vill med anledning av detta fråga vilka initiativ som kan förväntas från industriministern för att eventuellt säkra fortsatt drift i Hörnefors eller vid en eventuell reducering eller nedläggning skapa nya arbetstillfällen i orten.

Nr 88

Fredagen den
16 februari 1979

1978/79:363 av *Jan-Ivan Nilsson* (c) till jordbruksministern om ökade medel till det regionalpolitiska jordbruksstödet:

*Meddelande om
frågor*

Stora förväntningar fästes vid det regionalpolitiska jordbruksstödet för glesbygden som infördes den 1 juli 1978. I stor utsträckning kan redan konstateras att denna stödform har mottagits mycket positivt och att effekten därav är god. Redan efter sex månader är emellertid medelsramen för Västerbottens län förbrukad. Om inte ökade medel tillföres snart avstannar verksamheten intill nästa budgetårsskifte. För framtiden synes betydligt ökade medelsramar erfordras. Från samhällsekonomisk synpunkt torde det vara synnerligen lönsamt. Praktiskt taget alla andra alternativ för här berörd kategori är mer kostsamma för samhället och upplevs i många fall negativt och med diskutabel effekt. Denna stödform mottages positivt bl. a. därför att den genom sin anpassbarhet skapar lämpliga lösningar för varaktig försörjning i enskilda fall.

Med stöd av det anförda anhåller jag att till jordbruksministern få ställa följande fråga:

Avser statsrådet att omgående för innevarande budgetår tillföra det regionalpolitiska jordbruksstödet ökade medel, så att verksamheten kan fortsätta, och att för kommande budgetår kraftigt öka medelsramen härför?

§ 10 Kammaren åtskildes kl. 09.42.

In fidem

TOM T:SON THYBLAD

/Solveig Gemert